

Helsingin kaupunki
Rakennusvalvontavirasto

Töölön korttelipihojen korjaustapaohjeet

JULKAISIJA

Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirasto

TOIMITUS

Rakennusvalvontavirasto, kantakaupunkiyksikkö

KIRJOITTAJAT

Pia-Liisa Orrenmaa, Hanna-Maria Piipponen, Vuokko Yli-Jama

VALOKUVAT JA ASEMAPIIRROKSET

Helsingin kaupunginarkisto (HKA)

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto (HKM)

Helsingin rakennusvalvontaviraston arkisto (RAKVV)

Kansikuva: Elina Järvelä

Kuvituskuvat: Hanna-Maria Piipponen (HMP), Vuokko Yli-Jama (VYJ),

Pia-Liisa Orrenmaa (POR)

TAITTO

Elina Järvelä, Vuokko Yli-Jama

TÖÖLÖN KORTTELIPHOJEN KORJAUSTAPAOHJEET

SISÄLTÖ

OHJEEN TAUSTA JA TAVOITTEET	4
TÖÖLÖN RAKENTUMISEN HISTORIAA	5
Asemakaavoituksen alku	5
Jugendista funktionalismiin	6
Haave suurkorttelipihoista	7
Pihojen arvot ja ominaispiirteet	9
KORJAUSTAPAOHJEET	10
Oleskelupaikat ja niiden kalusteet	11
Leikkipaikat ja leikkivälineet	12
Pihavarusteet	13
Portaat	14
Tukimuurit ja reunukset	15
Aidat ja kaiteet	16
Pintamateriaalit	17
Jättesuojat	18
Kasvillisuus	19
Pihavalaistus	20
Hulevedet	21
Pelastusreitit	22
Toimenpiteiden luvanvaraisuus	22

OHJEEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Helsingin Etu-Töölö ja Taka-Töölö ovat osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY). Alueilla on useita kansainvälisen DOCOMO-järjestön luetteloimia suomalaisen modernismin merkkiteoksia tai alueita. Yleiskaava 2002:ssa nämä samoihin aikoihin asemakaavoitetut kaupunginosat on määritelty kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäviksi alueiksi, joita tulee kehittää niin, että niiden arvot ja ominaispiirteet säilyvät. Tämän tavoitteen toteutumiseksi rakennuslautakunta on hyväksynyt Etu-Töölön rakennuksia koskevan korjaustapaohjeen vuonna 2010. Vastaava ohje Taka-Töölön alueelta puuttuu, samoin kuin molempien kaupunginosien pihoja koskevat korjausohjeet.

Tämän pihoja koskevan korjaustapaohjeen laatiminen on koettu tarpeelliseksi, jotta myös piholla tehtävät korjaustyöt tukisivat ja vahvistaisivat alueen arkkitehtonisia arvoja. Töölön korttelipihojen yhteenlaskettu pinta-ala kaupunkirakenteessa on suuri, eikä ole lainkaan yhden-tekevää millaisia ne ovat käyttöarvoltaan. Umpikorttelien kadun puoleisilla edustistutuksilla ja avokorttelipihoilla on lisäksi suuri merkitys kaupunkikuvassa.

Monilla piholla alkuperäiset rakenteet ovat kunnostamisen tarpeessa tai ne on kokonaan uusittava. Myös kasvillisuus on ikääntynyttä ja kärsii paikoin hoidon puutteesta. Pihatiloja vaivaavat lisäksi jätehuoltoon, paikoitukseen ja usein myös hulevesien ohjaamiseen liittyvät ongelmat, joiden puristuksessa hienovarainen pihakunnostus ei enää riitä. Erityisesti tällaisissa tilanteissa on vaarana pihan alkuperäisten arvojen ja ominaispiirteiden katoaminen, mikäli korjaustoimenpiteet toteutetaan harkitsemattomasti. Tämä ohje onkin suunnattu ensisijaisesti taloyhtiöiden hallituksille ja isännöitsijöille, jotka ovat ratkaisevassa asemassa kunnostushankkeita käynnistettäessä.

Alueiden arvosta johtuen pihojen perus-

Pihojen kunnostamisessa tulee noudattaa asemakaavaa ja näitä korjaustapaohjeita sekä kuhunkin toimenpiteeseen liittyviä rakentamismääräyksiä.

Nämä ohjeet on hyväksytty rakennuslautakunnassa 18.10.2016. (Helsingin kaupungin rakennusjärjestys 2 §).

korjaamisen suunnittelu on aina syytä antaa kokeneen pihasuunnittelun ammatillaisen sekä häntä avustavien muiden erityissuunnittelijoiden tehtäväksi.

Tämä korjaustapaohje kattaa ensisijaisesti Etu- ja Taka-Töölön 1910-1940-luvuilla rakennettujen asuinkorttelien pihat, mutta ohjeita voidaan käyttää soveltuvin osin myös saman aikakauden julkisten rakennusten pihojen korjaamisessa.

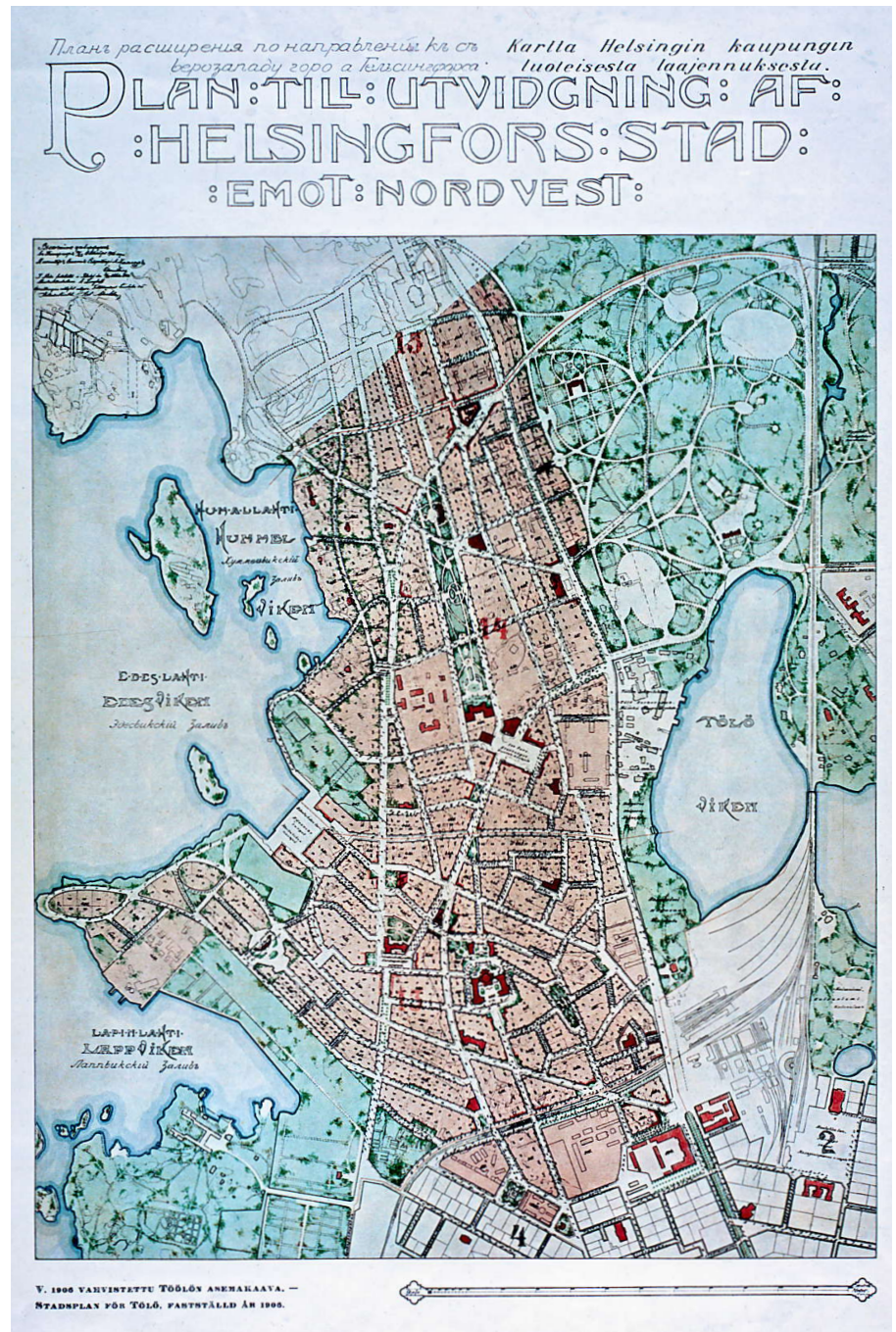
Etu- ja Taka-Töölön kaupunginosiin kuuluvat rakennukset on merkitty vihreällä. Tämä korjaustapaohje koskee ensisijaisesti 1910-1940-luvuilla rakennettujen asuinkerrostalojen korttelipihoja, mutta ohjeen periaatteita voidaan noudattaa myös saman aikakauden julkisten rakennusten pihojen korjaamisessa

TÖÖLÖN RAKENTUMISEN HISTORIAA

Asemakaavoituksen alku

Töölön kylä mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1476, jo ennen Helsingin kaupungin perustamista. Töölön maihin kuului koko Helsingin niemi, joka oli kylän keskusta lukuun ottamatta lähes asumaton. Vuonna 1640 Helsinki siirrettiin Vantaanjoen suulta Töölön maille Vironniemelle, ja Ruotsin silloinen kuningatar Kristiina lahjoitti uudelle Helsingille koko Töölön kylän. 1700-luvulla Töölo oli vielä lähes rakentamatonta mäkiä metsää, jolla kalliot, niitty- ja suoalueet vaihtelivat. 1800-luvun alkupuolella Töölöstä alettiin vuokrata tontteja viljely- ja huvilakäyttöön. Lisäksi alueelle rakennettiin pienteollisuutta ja joitakin julkisia laitoksia. Töölo säilyi pääasiallisesti huvila-alueena 1900-luvun alkuun asti, jolloin sitä ryhdyttiin uusien asemakaavojen pohjalta rakentamaan ja sen asukasmäärä alkoi nousta.

Töölön kaavoittaminen silloisen asemakaavoitetun alueen pohjoispuolelle aloitettiin 1880-luvulla. Helsingin kaupunkisuunnittelussa elettiin 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa murroksen aikaa, jolloin kaavamaisen ruutukaavoituksen sijasta alettiin ihannoida luovaa, vapaaehtoista kaupunkisuunnittelua. Töölön varhaisimmat asemakaavaluonnokset edustivat kuitenkin vielä vallalla olevaa tehokasta ruutukaavoitusta. Murrosvaiheen keskellä kaupunkisuunnittelusta kiinnostuneet nuoret arkkitehdit hakivat vaikutteita ulkomailta. Yksi keskeisistä vaikutteista oli wieniläisen arkkitehtiprofessori Camillo Sitten vuonna 1889 julkaistu teos "Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen", joka puhui luovan suunnittelun ja vaihtelevien tilasarjojen puolesta Euroopassa vakiintuneen ruutukaavan sijaan. Kirjassa ihanteiksi nostettiin sattumanvaraisesti historiansa saatossa rakentuneet kaupungit vaihtelevine kortteli- ja katuverkkoineen.

Vuonna 1906 vahvistettu Gustaf Nyströmin ja Lars Sonckin laatima asemakaava.

Jugendista funktionalismiin

Töölöntorin ympäristöä noin vuonna 1935

Nervanderinkatu 10 vuonna 1969

Camillo Sitten aatteet vaikuttivat myös 26-vuotiaaseen Lars Sonckiin, joka vastusti Töölön varhaista asemakaavaluonnosta. Vuonna 1898 hän laati lehtikirjoituksen ”Modern vandalism: Helsingfors stadsplan”, jonka herättämä keskustelu sai aikaan Suomen ensimmäisen asemakaavakilpailun järjestämisen vuonna 1899. Samalla arkkitehdit tulivat näkyvästi mukaan kaupungin asemakaavoitukseen. Kaksivaiheisessa kilpailussa erilisillä ehdotuksilla menestyneet Gustaf Nyström ja Lars Sonck laativat lopulta jatkotoimeksiantona vuonna 1902 valmistuneen asemakaavaluonnoksen, joka vahvistettiin vuonna 1906. Tuloksena oli harvinainen, jugendtyylinen asemakaava, joka oli perinteisten käytäntöjen ja uusien ihanteiden kompromissi.

Vuonna 1908 vahvistettiin alueen rakennusjärjestys, joka vielä tuohon aikaan oli rakentamisen keskeinen säätelijä asemakaavan määrätessä lähinnä alueiden käyttötarkoituksesta, katuverkoston sijainnista sekä kortteli- ja tonttijaosta. Töölön alueen rakennusjärjestys poikkesi Helsingin vuoden 1895 yleisestä rakennusjärjestyksestä olennaisesti muun muassa määräämällä rakennusten suurimmaksi korkeudeksi 18 metriä 21 metrin sijaan.

Rakentamisen alettua asemakaavaa alettiin muokata ja tarkentaa. Helsingin asemakaava-arkkitehtina tuolloin toiminut Bertel Jung sai vastuulleen asemakaavan uudistustyön ja Töölön asemakaavan muutos valmistui vuonna 1916. Uusi 1910- ja 1920-lukujen pohjoismaalaista klassismia edustanut asemakaava oli aikaisempaa kaavaa avoimempi ja suoraviivaisempi. Jung muutti kortteleiden mittasuhteita ja rakennetta määräämällä kortteleiden ulkoiset ja sisäiset rakennusrajat. Hän yhdisti pienempiä kortteleita ja poisti pihasiipiä, mikä muutti kortteleita

suurpihakortteleiden suuntaan ja avarsi sisäpihoja. Samalla maaston muodot otettiin paremmin huomioon. Lisäksi Jungin uusi kaava lisäsi merkittävästi puistoja ja istutusalueita Töölössä. Umpikorttelit ja yhtenäinen kaupunkikuva säilyivät kuitenkin edelleen Töölön suunnittelun perustana.

1900-luvun alussa arkkitehtuurin tyyli suunnat vaihtuivat nopeasti, ja ne vaikuttivat Töölössä sitä mukaa kun alue rakentui. Ensimmäisestä, vuoden 1906 jugendtyylisestä asemakaavasta arkkitehtuuri yksinkertaistui 1910- ja 20-lukujen klassismiin tultaessa, ja vähitellen 1930-luvun kaavoitustyössä alkoivat saada sijaa funktionalistiset kaupunkisuunnittelun ihanteet. Klassismin ja funktionalismin murrosvaiheeseen sijoittui myös lyhyt art deco-tyylinen kausi, johon sekoittuu kumpaakin tyyliä.

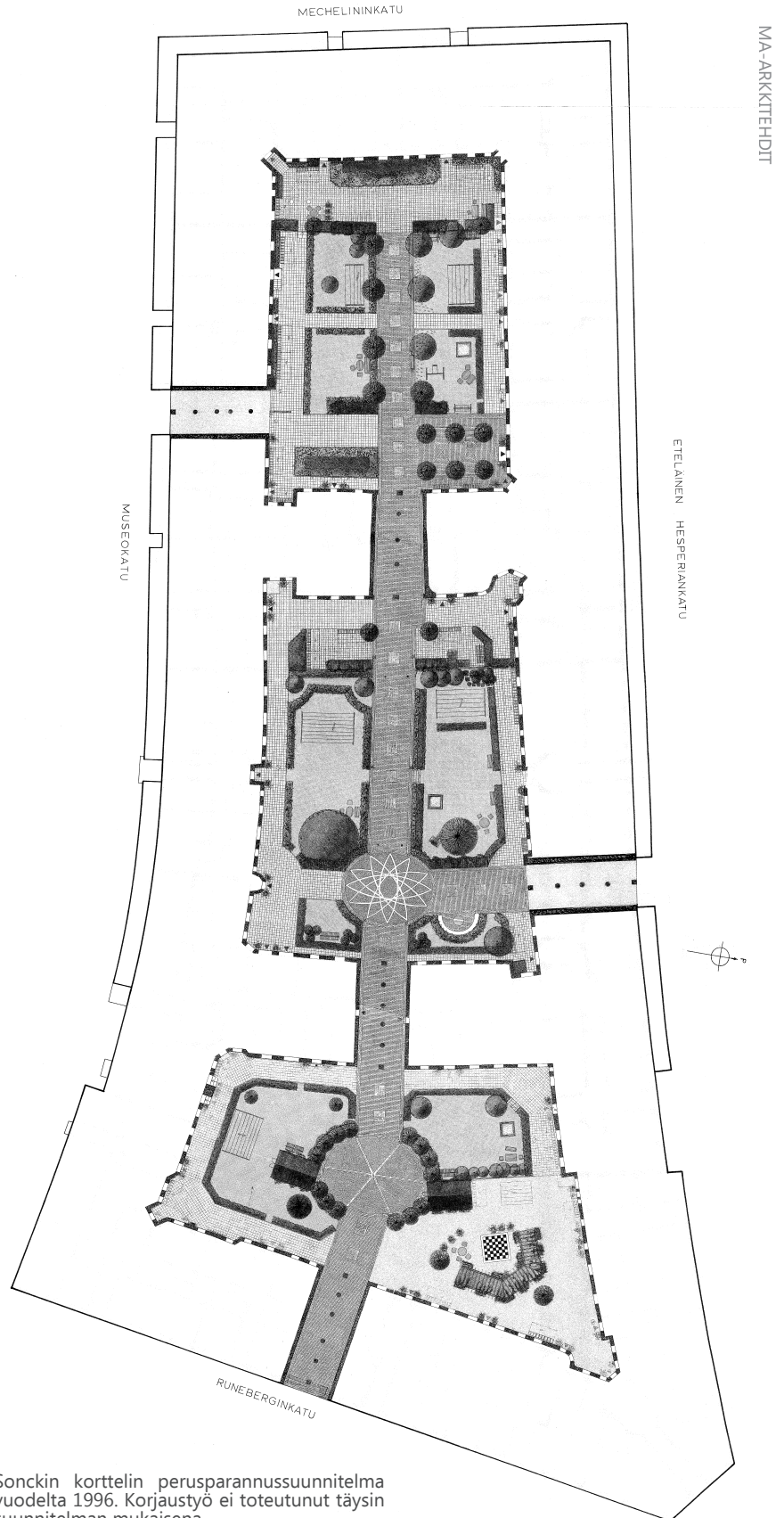
Funktionalistinen tyyli suuntaa, joka korosti valaistusolosuhteita ja terveellisyttä kaupunkisuunnittelun ja rakentamisen perustana, suuntasi kaupunkisuunnittelua pois suljetuista umpikortteleista. Töölösäkin vielä rakentamattomia kortteleita alettiin väljentää 1930-luvun puoliväliin tultaessa muun muassa Birger Brunilan laatimien asemakaavamuutosten myötä. Väljentäminen tehtiin paikoin korttelin kulmia avaamalla ja paikoin muuttamalla koko korttelin rakennetta. Taka-Töölön Sibeliuksen puiston pohjoispuolelle vuosien 1935-45 välillä rakennetut korttelit ovat jo puhtasoppisemman funktionalismin periaatteiden mukaisesti avokortteleita.

Haave suurpihakortteleista

Alkuperäiset asemakaavat eivät Töölössä sisältäneet vaatimuksia pihojen yhteiskäytöstä, eikä esimerkiksi umpikorttelien sisäpihojen keskinäisiä suhteita valvottu lainkaan samalla tavoin, kuin korttelien katujulkisivujen yhtenäisyyttä ja liittymistä toisiinsa. Pihojen osoittaminen asukkaiden käyttöön oli kuitenkin Bertel Jungin asemakaavoitustyön keskeinen tavoite yhtenäisen kaupunkimaisen katutilan muodostamisen ohella. Korttelipihojen kaupunkikuvalliseen ilmeeseen pyrittiin vaikuttamaan rakennusjärjestyksen kautta esimerkiksi aitoja koskevin määräyksin ja viihtyisyyttä pyrittiin lisäämään velvoittamalla yhtiötä kohentamaan pihojaan kaupunginpuutarhurin antamien ohjeiden mukaisesti. Pihojen oli tarkoitus toimia asukkaiden virkistytymisen ja oleskelun paikkoina.

Töölön luontaisten tasoerojen, rakennushankkeiden erilaisten aikataulujen ja kattavien korttelikohtaiseen pihojen yhteiskäyttöön velvoittavien määräysten puuttuessa osakeyhtiöt eivät useinkaan päässeet Jungin toivomaan lopputulokseen. Yksiä harvoja esimerkkejä toteutuneesta suukorttelipihasta Töölössä on kuitenkin Sallinkadun, Savilankadun, Mannerheimintien ja Urheilukadun väliin sijoittuva kortteli, joka syntyi Bertel Jungin selkeyttäessä Töölön asemakaavaa 1910-luvulla. Myös Eteläisen Hesperiankadun, Mechelininkadun, Museokadun ja Runeberginkadun rajaamassa läpikuljettavassa Lars Sonckin suunnittelemassa korttelissa suukorttelipihan ajatus toteutuu.

1970-luvulta lähtien Töölön asemakaavoihin lisättiin tarkempia pihojen viihtyisyyden lisäämiseen tähtääviä määräyksiä. Varsin yleisesti määrättiin muun muassa, että aitaamista edellyttävän tasoeron puuttuessa tonttien väliset rajat oli sallittua aidata vain istutuksin. Lisäksi autojen pysäköinti piholla usein kiellet-

Sonckin korttelin perusparannussuunnitelma vuodelta 1996. Korjaustyö ei toteutunut täysin suunnitelman mukaisena.

tiin kokonaan ja pysäköinti määrättiin järjestettäväksi maanalaisissa tiloissa. Pihat määrättiin myös suurelta osin istutettaviksi, niille osoitettiin paikkoja leikkiin ja oleskeluun, eikä jätehuollon tilojen tai tomutustelineiden sijoittamista pihaille useinkaan sallittu. Pihojen yhteiskäytön kehittämisen kannalta tämä vaihe tuli kuitenkin liian myöhään, koska tonttien tilankäyttö oli erityisesti umpikortteleissa jo rakennusaikana muotoutunut toisistaan varsin erillisiksi. Tasoeroista johtuen pihat oli jo ehditty jakaa tukimuurein ja tonttien rajat usein käytännön systä aidata. Autoistuminen oli lisäksi tuonut useille pihaille autopaikkoja, jotka asema-kaavoituksen myötä muuttuivat monilla tonteilla kaavan vastaisiksi, mutta joiden sijoittaminen asemakaavan mukaisesti maanalaisiin tiloihin osoittautui vaikeasti ratkaistavaksi. Autoistuminen puolestaan oli tuonut mukanaan tarpeettoman laajat asfaltoinnit ja jätehuoltomääräysten kiristyminen entistä suuremman määrän jäteastioita, joille ei enää löytynyt sopivia tiloja rakennuksista. Taka-Töölön avokort-

teleissa autopaikkojen sijoittamiseen ja jätehuoltoon liittyvät ongelmat ovat luonnollisesti helpommin nähtävissä.

Vuosituhannen taitteen jälkeen Töölössä on toteutettu muutamia kattavampia korttelipihojen korjaushankkeita, joissa taloyhtiöiden välinen yhteistyö on pääosin, joskaan ei aina täydellisesti onnistunut. Aiemmin mainitussa Sonckin korttelissa toteutettiin peruskorjaus 1990-luvun loppupuolella. Myös Oopperataloa vastapäätä sijaitsevassa Carelia-korttelissa on ollut ansiokkaita pyrkimyksiä yhteisen korttelipihojen kunnostamiseen. Suunnitelmien saattaminen käytäntöön on kuitenkin edennyt hitaasti kahdentoista taloyhtiön yhteisen tahtotilan puuttuessa. 2010-luvulla kiristyneet jätehuoltomääräykset ovat paikoin pakon sanalemina johtaneet taloyhtiöiden yhteisesti toteuttamiin pihanparannushankkeisiin. Yhteishankkeet ovat monesti osoittautuneet ennakoitua paljon haastavammiksi, mutta toteuduttuaan ne ovat merkittävästi parantaneet pihojen käytettävyyttä.

Vuonna 1908 kaupunginvaltuusto päätti Töölön rakennusjärjestyksen vahvistamisen yhteydessä seuraavaa:

”Estääkseen käyttämästä Töölön kaupunginosien sisäpuolisten rakennusrajajen määräyksestä syntyviä yhtenäisiä piha-alueita takapihoina, varastopaikkoina ja ajoneuvojen ym. säilytyspaikkoina päätti kaupunginvaltuusto sanottujen kaupunginosien rakennusjärjestyksen selventämiseksi määrätä, että mainituille alueille olisi järjestettävä istutuksia, leikkikenttiä, hiekoitettuja käytäviä yms. kaupunginpuutarhurin siitä antamien osotusten mukaisesti sekä että, elleivät talonmestajat voisi yhtyä olemaan jakamatta yhteistä piha-alueita aitauskella, sellainen aitaus ei saisi kohota enempää kuin 1,2 metriä maanpinnasta ja sellaisena olisi lävistetty säleaita, mistä kaikesta erikoisia määräyksiä otettaisi sellaisista tonteista laadittaviin kaupakirjoihin.”

HKM

Pikkupoikia Töölönkatu 47 pihalla vuonna 1950. Tonttien väliset tasoerot estivät usein korttelipihojen luontevan yhteiskäytön ja vain harvassa tapauksessa pihojen yhteiskäytöstä päästiin naapurien kesken sopimukseen.

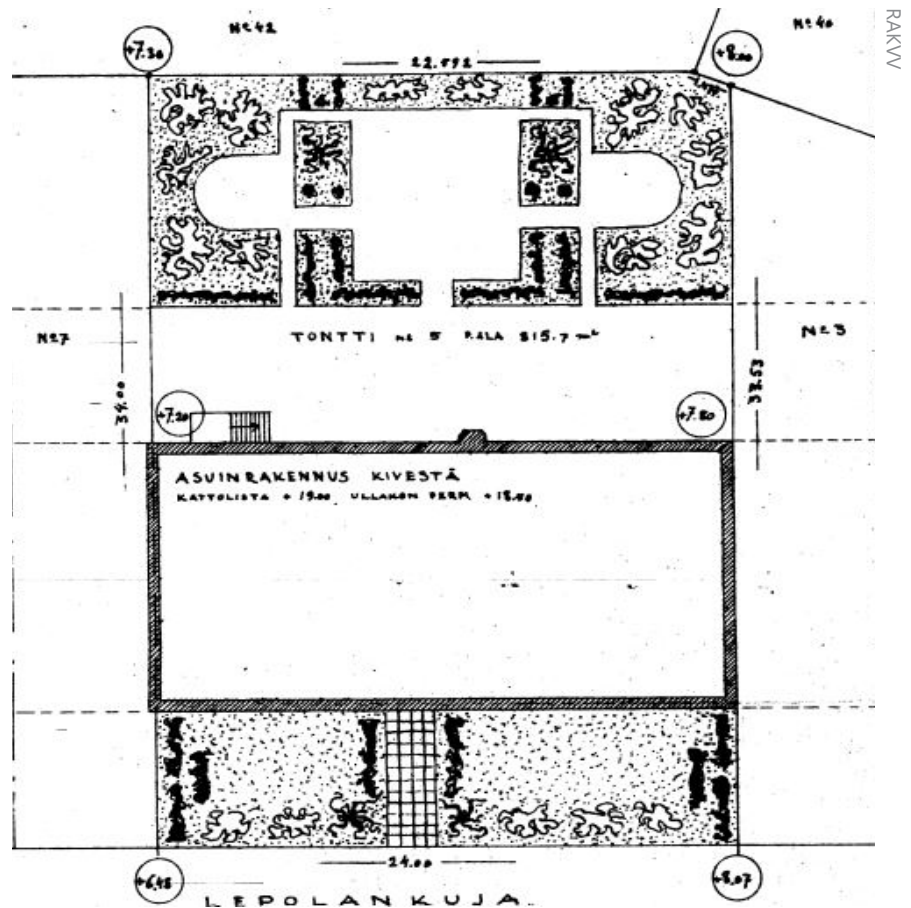
Taloyhtiöiden jätehuolto vaikuttaa alun perinkin jääneen usein tyydyttävällä tavalla ratkaisematta. Jätehuolto-, palo- ja terveysmääräysten kiristyessä ja jätteen määrän kasvessa pihilla vanhastaan säilytetyt jäteastiat ovat muodostuneet ongelmallisiksi.

Pihojen arvot ja ominaispiirteet

Rakennusvalvontaviraston piirustusarkistosta löytyvät alkuperäiset asemapiirroksiset paljastavat, että suhtautuminen tontin käyttöön muuttui rakentamisen edetessä. Etu-Töölön alueelta löytyy vain harvoja kohteita, joiden asemapiirroksissa on esitetty myös pihan järjestelyjä. Sen sijaan Taka-Töölössä rakennuslupien asemapiirroksissa myös piha oli usein esitetty. Pihan käsittelytapa riippui paljon rakennuksen suunnittelijan näkemyksestä. Esimerkiksi 1930-luvulla hyvin tuoteltias arkkitehti Helge Lundström piirsi lähes kaikkiin asemapiirroksiinsa pihat, joiden muotokieli liittyi saumattomasti rakennuksen julkisivun symmetriaan ja koristeellisuuteen. Lundströmin pihajärjestelyistä voi lukea viitteitä 1900-luvun alun puistosuunnittelussa vallalla olleeseen arkkitehtoniseen tyyliin, jossa ulkotila jäsennoitiin symmetrisesti rakennuksen perusarkkitehtuuriin tukeutuen. Kasvillisuus toimi tärkeänä tilan muodostajana. Säännölliset istutuskuviot, muotoon leikatut puut, leveät kukkaistutukset, koristeaiheet ja suuret nurmipinnat olivat tyyppisiä. Muotoaiheihin suunniteltuja pihvoja löytyy sekä umpi- että avokortteleista

Oleskeluun tarkoitettujen asukaspihojen lisäksi Töölön asemakaavoitus tuotti myös kadun puoleisille tontin osille sijoituvia etupuutarhoja, joiden istutuksilla oli ja on edelleen tärkeä merkitys kaupunkikuvassa. Etupuutarhojen ensisijainen tehtävä oli täydentää kasvillisuudella rakennuksen arkkitehtuuria sekä yhtenäistää ja rikastuttaa kaupunkikuvaa.

Pihojen arvot koostuvat myös rakentamisaikakaudelle tyyppisistä ominaispiirteistä, joita käsitellään seuraavassa luvussa.

Helge Lundströmin laatimassa asemapiirroksessa vuodelta 1939 esiintyvät molemmat Töölölle tyyppilliset pihatilat; sisäpihan oleskeluun tarkoitettu alue ja kadun puoleinen etupuutarha. Kohteena nykyinen Kajanuksenkatu 5.

Töölön pihojen arvot liittyvät asemakaavahistoriaan. Pihat jakautuvat oleskeluun ja virkistykseen tarkoitettuihin asukaspihoihin sekä kaupunkikuvaa täydentäviin etupuutarhoihin.

Oleskelupihojen on alusta lähtien ollut tarkoitus palvella asukkaita virkistäytymisen ja hyvinvoinnin alueina. Asemakaavoituksen tavoitteena on ollut mahdollistaa pihojen yhteiskäyttö kortteleissa tonttien rajoista riippumatta. Pihojen istutuksilla on tavoiteltu kauneutta ja viihtyisyyttä, eikä pihoja ole tarkoitettu kiinteistöhuollon toiminta-alueiksi.

Kadun puoleisilla etupuutarhoilla on ollut tärkeä merkitys kaupunkikuvassa. Alkuperäisten pihasuunnitelmien istutukset ja pihojen jäsentely kytkeytyivät rakennusten julkisivujen symmetriaan ja koristeellisuuteen. Huolitellut kukkaistutukset, leikatut pensasaidat ja symmetriset puuistutukset ovat erityisesti etupuutarhoille tyyppisiä.

Oleskelupaikat ja niiden kalusteet

Alkuperäisissä pihat kattavissa asema-
piirroksissa viihtyisän oleskelun mahdol-
lisuutta pihoilla oli korostettu. Pyykki- ja
tomutustelineitä tai jäteastioita esiintyi
suunnitelmissa erittäin harvoin autopai-
koista puhumattakaan. Pääosa tonttien
suojaisista sisäosista oli osoitettu virkis-
tämiseen. Oleskeluun ja leikkiin varatut
alueet olivat tällaisilla pihoilla hyvin usein
muotopuutarhojen kaltaisia sorapintaisia
tilasarjoja, joita nurmi sekä pensas- ja
kukkaistutukset rytmittivät. Sommitel-
missa oli useasti kaarevien ja suorien
linjojen muodostamia symmetrisiä
aiheita, jotka liittyivät rakennuksen julki-
sivun muotokieleen. Oleskelupaikkoihin
saattoi liittyä myös muita koristeaiheita,
kuten suihkulähde tai pieni vesiaihe tai
oleskelupaikka saattoi olla tukimuurin
rajaama kaareva tila. Tällaiset arvokkaat
rakenteet on kunnostushankkeessa syytä
korjata ja säilyttää myös siinä tapauksessa
ettei esimerkiksi veden johtaminen vesiai-
heeseen olisi enää mahdollista.

Alun perin suunniteltujen pihojen rinnalla
on myös paljon tontteja, joiden asema-

WVI

piirroksista ei löydy mitään viittausta
alkuperäisiin pihajärjestelyihin. Erityisesti
Etu-Töölön kallioisilla ja korkeuseroiltaan
suurilla tonteilla pihajärjestelyt ja oleskelu
ovat vanhastaan sijoittuneet vähäelei-
sesti niille sopivimpiin maastonkohtiin.
Virkistämiseen on riittänyt vapaasti
nurmelle asetettu kalusteryhmä sekä
pihapuut ja kukkivat kasvilajit. Tällaisilla

tonteilla tulee kunnostamisen yhteydessä
välttää yllirakentamista, jolla helposti
aikaansaadaan ympäristöön sopimaton
lopputulos. Modernit pintamateriaalit ja
piharakenteet harvoin sopivat luontevasti
yhteen vanhan rakennuksen arkkiteh-
tuurin kanssa. Esimerkiksi suosituiksi
muodostuneet painekyllästetystä puusta
rakennetut patiot ja vastaavat rakenteet
ovat vaikeasti alueelle sovitettavia, eikä
niiden rakentamista siksi voi suositella.

Pihoja kunnostettaessa oleskelun ja
kauniiden istutusten osuutta piha-alasta
tulisi korostaa ja mahdollisuuksien mukaan
lisätä. Tätä tavoitetta puoltaa usein myös
asemakaava. Jos tontilta on löydettävissä
alkuperäinen pihasuunnitelma, tulee sitä
hyödyntää kunnostushankkeen lähtö-
kohtana. Ellei suunnitelmia löydy, tulee
oleskelu- ja leikkipaikkojen sijoittelussa
ja muotokielessä huomioida rakennuksen
arkkitehtuuri sekä rakennuksen rakenta-
misaikakaudelle tyypilliset arkkitehtuurin
piirteet. Myös oleskelupaikoille sijoitetta-
vien kalusteiden tulee sopia rakennuksen
arkkitehtuuriin.

HMP

Paikalle suunniteltu uniikki penkki ns. Sonckin korttelissa. Penkki on tehty alkuperäisen tuki-
muurin kaarteeseen 1990-luvun lopun pihakunnostuksen yhteydessä ja se kaipaisi jo uutta
pintakäsittelyä.

OHJE

Oleskelualueiden kalusteineen tulee
muodostaa kokonaisuus, joka sopii
yhteen rakennuksen arkkitehtuurin
kanssa. Yllirakentamista tulee välttää.
Pöytien ja penkkien materiaaliksi
sopii parhaiten maalattu tai öljytty
puu. Muovi tai painekyllästetty puu
eivät ole alueen luonteeseen sopivia
materiaaleja.

Leikkipaikat ja leikkivälineet

Vuonna 1908 vahvistetun rakennusjärjestyksen tavoitteena oli osoittaa pihoja myös lasten leikkeihin. Rakennusjärjestys puhuu ”leikkikentistä”, mikä 1900-luvun alkupuolella tarkoitti avointa sorapintaista aluetta, jolle oli sijoitettu yksinkertaisia leikkivälineitä, kuten rekkitankoja, hiekkalaatikoita ja liukumäkiä. Alkuperäiset asemapiirroksot osoittavat, että Töölön piholle tehdyt leikkipaikat olivat juuri tämän kaltaisia hyvin yksinkertaisia pihatiloja. Leikkivälineellisuuden puuttuessa välineet tehtiin enimmäkseen paikalle rakennettuina ja tärkein leikkiväline oli hiekkalaatikko.

Leikkipaikkojen rakentaminen tai korjaaminen alkuperäisiä ominaispiirteitä kunnioittaen on haastavaa, sillä niitä koskevat nykyiset turvamääräykset asettavat leikkivälineille, niiden sijoittelulle ja leikkipaikan pintamateriaalille tiukkoja vaatimuksia. Pienillä ja erityisesti kallioisilla pihilla niitä voi olla vaikea täyttää.

Leikkipaikkojen rakentamisen ja korjaamisen tavoitteena tulee olla mahdol-

lisimman vähäeleinen ja ulkonäöltään hillitty sekä rakennusten arkkitehtuuriin sointuva kokonaisuus. Leikkivälineinä tulee raskaiden ja monimutkaisten välineiden sijasta suosia metallirunkoisia ja ilmavia välineitä, jotka eivät sisällä tehostevärisiä levyypintoja. Kaikki leikkivälineet tulisi maalata yhtenäisellä esimerkiksi rakennuksen metalliosista löytyvällä tai siihen sointuvalla sävyllä.

Hiekkalaatikot olisi parasta rakentaa paikalla maastoon sovitettuina. Hiekkalaatikon reunamateriaaleiksi soveltuvat puu tai vaihtoehtoisesti paikalla valettu betoni tai luonnonkivi. Paikalle suunniteltuna hiekkalaatikko on mahdollista yhdistää esimerkiksi pihan tukimuriin tai olemassa olevan kallion syvänteeseen.

Leikkivälineiden turva-alustana tulee käyttää turvahiekkaa valettavien kumiruouhealustojen sijasta. Turva-alueiden rajaus, mikäli se lainkaan on tarpeellinen, on syytä tehdä mahdollisimman huomamattomasti paksujen lankkureunusten sijasta.

OHJE

Töölön sisäpihoilla leikkivälineiden tulee olla malliltaan vähäeleisiä ja väriltään hillittyjä. Välineet on suositeltavaa maalata yhdellä ympäristöön sopivalla värillä.

Metalliputkirakenteiset leikkivälineet ja turva-alustana turvasora ovat suositeltavia. Kumiruouhealustat ja värikkäät levyrakenteet eivät sovi Töölön pihalle.

Ilmava ja huomaamaton leikkipaikka Topeliuksenkadun, Eino Leinon kadun, Töölönkadun ja Sibeliuksenkadun rajaamassa korttelissa.

Pihavarusteet

Sopivalla värillä maalattu vanha metallinen tomutusteline on pihalla varsin huomaamaton. Uusia välineitä sijoitettaessa tulee pyrkiä samalla tavoin huomaamattomaan lopputulokseen, koska kiinteistöhuollon ei tule olla pihan pääaihe.

Kiinteistöhuoltoa palvelevien pihavarusteiden kuten tomutus-, kuivatus- ja pyörätelineiden on ulkonäöltään syytä noudattaa samaa periaatetta kuin leikkivälineiden, joiden tulee olla yksinkertaisia, metallirunkoisia ja niiden on väreiltään sovittava yhteen rakennuksen arkkitehtuurin kanssa. Varusteet on suositeltavina asentaa kiinteästi irrallisten ja siksi usein vinoon jäävien välineiden sijaan. On suositeltavaa harkita myös paikalle rakennettuja metallirunkoisia tomutustai kuivatustelineitä, joiden sijoittaminen maastoon saattaa olla huomattavasti yksinkertaisempaa kuin valmisvarusteen. Joillakin pihilla on vanhastaan tämän kaltaisia esimerkiksi tukimuureihin kiinnitettyjä yksilöllisiä ratkaisuja. Välineitä uusittaessa ja sijoitettaessa on pihan huolto ja talvikunnossapito luonnollisesti huomioitava.

Niissä kiinteistöissä, joissa on rakennuksissa sijaitsevat tuuletusparvekkeet, voidaan pihalle sijoitetuista tomutustelineistä mahdollisesti luopua. Näin erityisesti, jos asemakaavakin sitä edellyttää.

OHJE

Töölön sisäpihojen varusteiden kuten tomutus-, kuivatus- ja pyörätelineiden tulee väriltään, materiaaliltaan ja malliltaan soveltua ympäristön arkkitehtuuriin. Telineen voi myös rakentaa paikalle sopivaksi.

Lehtovuori Oy:n kaarimallinen pyöräteline lienee tyypillisin ja vanhin teline-malli. Teline on tässäkin maalattu rakennuksesta löytyvällä värillä.

Paikalla rakennettu vanha tomutusteline Töölönkadun, Pohjoisen Hesperiankadun, Töölöntorinkadun ja Tykistönkadun rajaamassa korttelissa. Pensaita leikkaamalla kokonaisuudesta saa yhä hyvinkin käyttökelpoisen, mikäli telineen maakinnitykset ovat kestävä.

Portaat

VVI

Liuskekivellä päällystettyyn pihakäytävään liittyvä portaikko Minervankatu 4:n pihalta.

Töölön luontaisista tasoeroista johtuen erilaiset portaikot ovat pihoilla yleisiä. Pienet tasoerot, jotka eivät ole vaatineet tukimuurien rakentamista pihatasojen välille, on yleensä alun perin ratkaistu joko luonnonkivistä tai paikalla valetusta betonista rakennetuilla portailla. Portaikojen materiaali ja väri ovat yleensä liittyneet luontevasti pihakäytävän materiaalimaailmaan. Tukimuureihin

liittyvät alkuperäiset portaat on yleensä aina rakennettu samasta materiaalista tukimuurin kanssa ja ne muodostavat kiinteän kokonaisuuden.

Alkuperäiset portaat tulee säilyttää ja korjata tai tarvittaessa uusia alkuperäisen kaltaisina. Uudet pihaportaikot on syytä rakentaa siten, että ne liittyvät luontevasti pihan pinnoitteisiin. Esimerkiksi luonnonkivipäällysteen jatkoksi on luontevaa

OHJE

Portaiden materiaaliksi soveltuvat työstetyt luonnonkivet ja paikalla valettu betoni tai niiden yhdistelmä. Portaikon tulee liittyä saumattomasti pihan muuhun materiaalimaailmaan.

Erittäin haasteellisissa kohdissa, kuten korkeilla ja jyrkillä kalliopihoiilla portaat voidaan rakentaa metallista tai puusta. Portaat on tällöin suunniteltava huolellisesti ja viimeisteltävä arkkitehtuuriin sopivalla värillä.

rakentaa luonnonkiviset portaat samasta kivimateriaalista. Hyvin korkeita tasoeroja sisältävillä tonteilla, joilla esimerkiksi oleskelupaikka on rakennettu säilytetyn kallion päälle, on kalliolle johtavat portaat toteutettu usein puisena maastoa myötäilevänä rakenteena. Tämä on edelleen sovelias ratkaisu, ellei portaita ole mahdollista toteuttaa esimerkiksi metallista paikalle sovitettuna ja maalattuina.

HMP

Alkuperäiset uniikit portaat tulee korjata tai uusia saman mallisina. Kuva Sandelsinkadun, Töölöntorinkadun, Döbelninkadun ja Runeberginkadun rajaamasta korttelista.

HMP

Luonnonkiviseen muuriin liittyvät luonnonkiviportaikat muodostavat rauhallisen kokonaisuuden.

Tukimuurit ja reunukset

OHJE

Alkuperäiset muurit ja reunukset tulee kunnostaa tai uusia alkuperäisen kaltaisina. Jos uusi tukimuuri tai reunus on tarpeen, sen materiaaliksi soveltuu parhaiten paikalla valettu betoni tai työstetty rakennuksen sokkelin värinen luonnonkivi. Myös rapattua, maalattua tai tiilipintaista tukimuuria voidaan käyttää, mikäli se sopii rakennuksen arkkitehtuuriin.

Kadun puoleisten etupuutarhojen reunusten tulee olla saman tyyppiset tonttien rajoista riippumatta. Käyttyin ratkaisu etupuutarhoiden rajauksissa on työstetty sokkelin värinen tai punertava luonnonkivi.

Tukimuurit ja reunukset ovat Töölön pihoilta erityisen tyypillisiä. Muurien rakentamisen tarve on ollut seurausta joko tontin luontaisista tasoeroista tai ne ovat rakennusten rakentamisesta aiheutuneita. Joillakin pihoilta myös tasamalle perustettuja istutusalueita on alun perinkin rajattu vahvoilla muurityyppisillä reunuksilla. Nämä reunukset on hyvin usein tehty paikalla valetusta betonista ja niihin saattaa liittyä erilaisia kaarevia muotoja. Etupuutarhojen istutusalueita on vanhastaan rajattu graniittisilla sokkelin väriin sointuvilla reunakivillä.

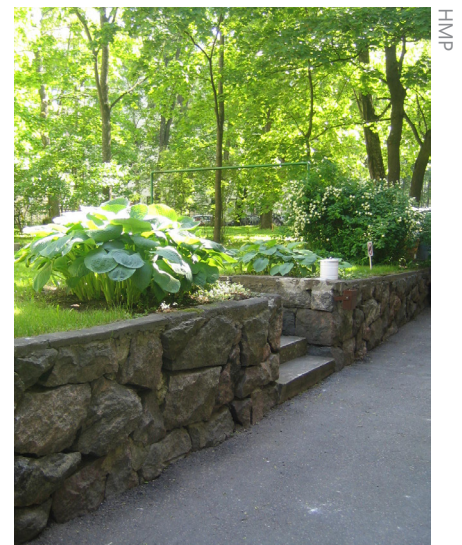
Tyypillisimpiä alkuperäisiä tukimuureja Töölössä ovat joko lauta- tai vaneripintaiseen muottiin paikalla valetut harmaat betonimuurit ja työstetyt luonnonkivimuurit. Myös joitakin rapattuja tai rakennuksen julkisivun sävyyn maalattuja tai tiilipintaisia korkeampia tukimuureja löytyy. Luonnonkivimuurit on useimmin toteutettu joko lohkoituista tai ristipäähakatuista luonnonkivipaasista. Muurikivien väri on hyvin usein sama kuin

rakennuksen sokkelissa käytetyn ja melko usein myös tontilla säilyneen louhitun kallion väri. Puhdistettuna näiden kivien väri on usein Helsingille tunnusomaisesti monivärinen punaharmaa tai ruskehtava.

Alkuperäiset tukimuurit ja reunukset on aina syytä kunnostaa alkuperäisen kaltaisilla materiaaleilla ja rakentamistavoilla. Mikäli pihalle on tarpeellista rakentaa uusi tukimuuri tai reunus, on se rakennettava arkkitehtuuriin sopivalla tavalla. Jos materiaaliksi valitaan luonnonkivi, on kiven värin syytä sopia yhteen rakennuksen sokkelissa käytetyn kiven tai pihalla säilyneen kallion kanssa. Olemassa olevien kivipintojen peseminen on paras keino varmistaa hankittavan kiven oikea sävy. Värin valitseminen yksivärisen tummaksi likaantuneen pinnan perusteella johtaa ratkaisun harhaan. Omakotipihoille tyypillisten ladottavien betonimuurikivien käyttämistä tukimuureissa on vältettävä, sillä ne eivät ole rakentamisaikakaudelle tyypillisiä eivätkä sovi alueen luonteeseen.

Humalistonkatu 9 ja 11:n piha on kunnostettu Töölön pihoilta tyypillisillä alkuperäisillä materiaaleilla ja reunukset tehty paikalla valaen betonista. Myös pihan vanha vesiaihe on säilytetty käytössä.

Alkuperäinen luonnonkivimuuri Topeliuksenkadun, Humalistonkadun, Mechelininkadun rajaamasta korttelista

Aidat ja kaiteet

Vuoden 1908 Töölön rakennusjärjestys määräsi pihoja jakavien aitojen, ellei niiden rakentamista voitu välttää, suurimmaksi korkeudeksi 1,2 metriä. Aitojen tuli olla säleaitoja, mikä materiaalina viittaa puuhun. Puusäleaitoja ei piholla enää juurikaan ole, vaan nykyiset aidat ovat yleisimmin metallista. Piholla esiintyy lukuisia erilaisia ja eri-ikäisiä aitatyyppisiä. Arvokkaimmat alkuperäisinä säilyneet aidat ja kaiteet liittyvät usein tukimuuriin tai tasoeroon ja ne on selvästi suunniteltu ja rakennettu paikalle sovittaen. Tällaiset aidat ja kaiteet, joita esiintyy usein myös etupuutarhojen rajauksina, tulee korjaten säilyttää tai uusia alkuperäisellä materiaalilla ja mallilla.

Aitaamisessa on noudatettava asemakaavaa. Töölön asemakaavoissa aitojen rakentaminen tonttien välisille rajoille on pääsääntöisesti kielletty, ellei tontin rajalla ole putoamissuojausta vaativaa tasoeroa. Jos aitaaminen on asemakaavan mukaista ja välttämätöntä, tulee aidan olla mahdollisimman ilmava ja se tulee yhdistää istutuksiin. Ilmavuuden tavoittelussa

metalli on aidan materiaalina paras. Aidan väri, kuten muutkin piharakenteet, tulee sovittaa rakennuksen väreihin. Tummat maanläheiset sävyt ovat ensisijaisia vaaleiden sävyjen sijasta. Aitoja ei myöskään saa jättää maalaamatta esimerkiksi sinkitylle pinnalle, eikä niitä pidä rakentaa yli 1,2 metrin korkuisiksi. Etupuutarhoja suojaavat alkuperäiset putkikaiteet ovat usein paljon tätä matalampia.

Alkuperäinen tukimuri ja aita Museokatu 7:n pihalla.

Jos tonttien rajalla on luvattomasti rakennettu asemakaavan vastainen vanha aita, ei aitaa saa ilman lupaa uusia, vaan se tulee viimeistään kunnostusta vaatiessaan poistaa. Tontit voidaan pääsääntöisesti aina asemakaavan mukaan rajata istutuksin. Esimerkiksi leikattu orapihlaja-aita on erittäin tehokas paikoissa, joissa kulkua on jostain syystä tarpeellista ohjata tai rajoittaa.

Aidan päätteen yksityiskohta, Topeliuksenkatu 10.

Maalattuja putkirunkoisia verkkoaitoja on piholla paljon. Malli sopii läpinäkyvyytensä vuoksi piholle varsin hyvin ja se esiintyy jo joissakin alkuperäisissä asemapiirroksissa.

OHJE

Aitaamisessa on noudatettava asemakaavaa. Avaruuden säilyttämiseksi välttämättömien aitojen tulee olla siroja ja kevytrakenteisia sekä korkeintaan 1,2 metrin korkuisia. Ilmava aita on helpointa rakentaa metallista. Aidat tulee aina maalata.

Alkuperäiset paikalleen suunnitellut aidat ja kaiteet tulee korjaten säilyttää tai rakentaa uudelleen alkuperäisen mallisina. Luvattomat asemakaavan vastaiset aidat on kunnostushankkeiden yhteydessä purettava.

Pintamateriaalit

Töölöläispihojen alkuperäiset kulkupintojen materiaalit ovat olleet sora, asfaltti ja rajatussa määrin luonnonkivilaatat. Myös paikalla valettuja betonilaattoja on saatettu käyttää. Luonnonkivilaatoituksia on käytetty maltillisesti ja varsin usein niitä esiintyy alkuperäisissä asemapiirroksissa kadulta pääsisäänkäynnille johtavan käytävän pintamateriaalina. Monissa kohteissa tällaisten kivilaattojen tilalla on kuitenkin nykyisin asfaltti tai jokin rakentamisajalle vieras materiaali, kuten betonikivi.

Asfaltointi nykyisessä laajuudessaan on todennäköisesti levinnyt pihuille autokannan lisääntymisen ja kiinteistöhuollon koneellistumisen myötä. Asfaltti on piholla yhä käyttökelpoinen materiaali, jolla voidaan helposti vaikuttaa esimerkiksi hulevesien johtumiseen. Asfaltin määrää ei kuitenkaan tulisi enää lisätä vaan mieluummin pyrkiä sen vähentämiseen. Näin siksi, että suuri osa pihosta on asemakaavan mukaan merkitty lähes kokonaan istutettaviksi ja tiiviiden asfalt-

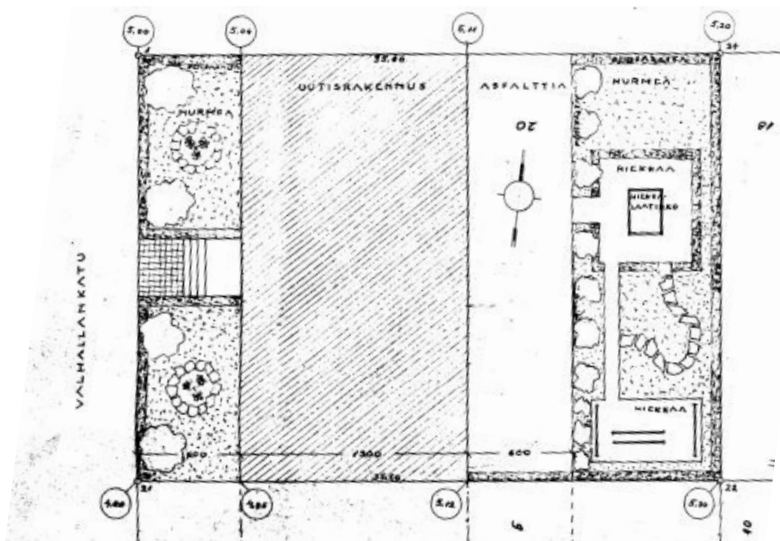
tipintojen laajentaminen usein sotii tätä määräästä vastaan. Tiiviit pinnat haittaavat myös pihakasvien juurten hapen saantia ja lisäävät pois johdettavan huleveden määrää. Asfaltti on lisäksi tehokkaasti lämpöä keräävä materiaali ja se edesauttaa lämpösaarekilmiön syntymistä kaupungissa.

Kulkureittien pintamateriaaleilla on tilan ilmettä voimakkaasti määrittelevä ominaisuus. Siksi on tärkeää että pintamateriaalit valitaan alkuperäisen kaltaisista materiaaleista ja liiallista materiaalivaihtelua välttämällä. Yksi tai kaksi erilaista pintamateriaalia pihaa kohti riittää varsin hyvin. Käytettävien luonnonkiveysten värisävyyssä tulee tukimuurien tavoin huomioida paikalla mahdollisesti säilytetyn kallion ja rakennuksen sokkelin väri. Myös liuskekiviä voidaan käyttää. Betonikivien käyttäminen Töölön piholla tulisi välttää, koska ne eivät ole rakentamisaikakaudelle lainkaan tyypillisiä. Paikalla valetut suuret betonilaatat sen sijaan ovat mahdollisia.

OHJE

Kulkureiteillä tulee käyttää Töölön rakennusaikakaudelle tyypillisiä pinnoitteita, kuten soraa sekä maltillisesti graniitista tai liuskeesta tehtyjä laatoituksia. Myös paikalla valetut betonilaatat ovat mahdollisia.

Asfaltti on pihojen alkuperäinen materiaali, jota voidaan edelleen käyttää, mutta sen laajuutta piholla ei tule enää lisätä. Päinvastoin olisi pyrittävä asfaltin määrän vähentämiseen istutusalueiden hyväksi.

Linnankoskenkatu 20 alkuperäisessä asemapiirroksessa esiintyvät kootusti kaikki töölöläispihoille tyypilliset pintamateriaalit. Valhallankadulta pääsisäänkäynnille johtava ruudutus mitä todennäköisimmin viittaa graniittiportaikon ja rakennuksen sokkelin kanssa yhteneväiseen graniittilaatoitukseen, joka sittemmin on vaihdettu asfaltiksi. Asemapiirroksen on laatinut S. Honkavaara vuonna 1938.

Maltillisesti ja tarkoituksenmukaisesti käytettynä asfaltti on käyttökelpoinen materiaali, jolla voidaan vaikuttaa myös hulevesien virtaamiseen. Laaja vihervalue pehmentää kokonaisuutta. Kuva Mannerheimintien, Savilankadun, Urheilukadun ja Sallinkadun rajaamasta korttelista.

Jätesuojat

Jätesuoja Topeliuksenkadun, Tavaststjernan-kadun, Minna Canthin kadun ja Messeniuksenkadun rajaamassa korttelissa.

Hyvin monella töölöläistontilla jäteastiat ovat aina sijainneet pihalla. Rakennusjärjestys kuitenkin määrää nykyisin, että asiaan liittyvien asemakaavamääräysten puuttuessa jäteastioiden suojaksi on aina rakennettava joko suoja, katos tai aitaus, tai astiat on vähintäänkin maisemoitava istutuksin. Jäteastioiden ja niitä suojaavien rakenteiden sijoittamisessa on otettava huomioon paitsi tulipalon syttymisen estäminen, myös sen leviämisen rajoittaminen. Rakenteellisin ja muin keinoin on huolehdittava siitä, ettei palo pääse jäteastioista tai suojasta leviämään vieressä olevaan rakennukseen. Astiat suojaavine rakenteineen on siksi sijoitettava vaadittavien etäisyyksien päähän rakennuksista sekä hajuhaittojen välttämiseksi riittävän kauas avattavista ikkunoista ja muista raittiin ilman ottoaukoista.

Monilla töölöläistonteilla asemakaava kieltää jätesuojien rakentamisen pihamaalle. Astiat tulisi tällöin pyrkiä sijoittamaan rakennuksesta löytyviin tiloihin. Tämä on usein erittäin hankalaa. Eri alueita koskevista asemakaavamääräyksistä, tasoeroista ja käytettävissä olevien

tilojen erilaisuudesta johtuen kiinteistön jäteastioiden sijoittaminen on aina ratkaistava tapauskohtaisesti ja asiantuntevaa suunnittelijaa apuna käyttäen. Niissä yhtiöissä, joissa asemakaava kieltää jätesuojan rakentamisen pihamaalle, on asian ratkaiseminen aloitettava tutkimalla käytettävissä olevat rakennuksen sisätilat. Myös muut hyödynnettävät tilat, kuten vanhat maanalaiset varastotilat tai autotallitilat on syytä kartoittaa ja tutkia mahdollisuus muuttaa ne jätetiloiksi.

Jos päädytään rakentamaan pihalle jätesuoja, on suoja suunniteltava paikalle sopivaksi ja sen on oltava laadultaan korkeatasoinen. Kuvastoista tilattavia valmismalleja ei pihalla pidä käyttää, eikä niiden käyttäminen edellä mainitut palo- ja terveysmääräykset huomioiden usein ole edes mahdollista. Suojan ympärille on lisäksi aina suunniteltava istutuksia ja tarvittaessa pihalta menetetty viherala on kompensoitava lisäistutuksin. Onnistuneimmat jätesuojaratkaisut ovat poikkeuksetta kasvillisuudella täydennettyjä niin, että ne muodostuvat huomattomaksi osaksi pihaa. Viime aikoina

OHJE

Ellei asemakaava muuta määrää, pihojen jäteastiat on suojattava aitauksella, katoksella, jätesuojalla tai ne on maisemoitava istutuksin. Suojaavan rakenteen on väriltään, malliltaan ja materiaaliltaan sovitettava ympäröivään arkkitehtuuriin.

Jätesuojan sijainnin on oltava palo- ja terveysmääräysten mukainen, käytännöllinen ja mahdollisimman vähän huomiota herättävä. Yhteisiin jäteratkaisuihin naapuriyhtiöiden kanssa tulisi pyrkiä.

yleistyneet viherkatot ovat hyvä keino jätesuojien maisemoinnissa ja kattopinnalle kerääntyvän huleveden hallinnassa. Samalla viherkatto voi osin kompensoida katoksen rakentamisen myötä menetettyä mahdollista viherpinta-alaa ainakin niiden asukkaiden näkökulmasta, jotka katselevat jätesuojaa ylempistä kerroksista.

Töölöntorinkatu 4:n ja 6:n yhteinen jätesuoja on rakennettu vuonna 2009.

Topeliuksenkatu 10:n jäteastiat on sijoitettu oivaltavasti pihatasaaja jakavan tukimuurin sisään.

Kasvillisuus

Töölön pihojen kasvillisuutta leimaavat viime vuosisadan alkupuolelle tyypilliset kasvilajit. Jalot ja puolijalot lehtipuut, suuret syreenipensaat, kukkivat koriste-pensaat, perennaistutukset, nurmikot ja erityisesti etupuutarhoissa esiintyvät leikatut orapihlaja-aidat ovat Töölön kaupunkikuvalla tunnusomaisia. Pihojen yleisilme on hoidetun puistomainen toisin kuin esimerkiksi 1940- ja 50-lukujen esikaupunkialueilla, joille luonnonkasvillisuus ja kotimainen metsäpuusto ovat tyypillisiä. Taka-Töölön avokortteleissa tosin esiintyy myös luonnonpuita sekä erityisesti 1950-luvulle tunnusomaisia hopeasalavia jalopuuston täydentäjinä.

Töölön iästä johtuen pihapuusto alkaa paikoin lähestyä luontaisen elinkaarensa päätä. Täysikasvuisen puun häviäminen pihalta merkitsee aina suurta muutosta puhumattakaan tilanteesta, jossa muutakin kasvillisuutta joudutaan uusia kerralla paljon. Suuria muutoksia välttääkseen yhtiöiden tulee seurata pihapuiden kuntoa ja uusia puita harkit-

Etupuutarhojen istutuksilla on voimakas vaikutus kaupunkikuvaan. Istutusten tulisi olla yhtenäisiä koko katuosuudella tontin rajoista riippumatta. Leikattu orapihlaja on rajauksena etupuutarhoille tunnusomainen ja myös muotoon leikattuja pikkupuita esiintyy. Välskärinkatu 7

tusti vähitellen. On syytä kiinnittää ajoissa huomiota myös siihen, etteivät itsestään kylväytyneet siementaimet saa jalansijaa niille kuulumattomista paikoista, kuten tukimuureista tai aidoista.

Pihojen alkuperäistä kasvillisuutta tulee hoitaa ja tarvittaessa uudistaa samankaltaisilla 1900-luvun alkupuolelle tunnus-

omaisilla lajeilla. Myös uudisistutuksia tehtäessä on syytä pityäytyä viime vuosisadan alun kasvilajistossa. Kasvilajien valinnassa voi hyödyntää esimerkiksi rakennusviraston laatimaa Helsingin kaupunkikasviopasta, jonka loppusivuilla on luetteloitu lajikkeittain eri aikakausille tyypillisiä kasveja.

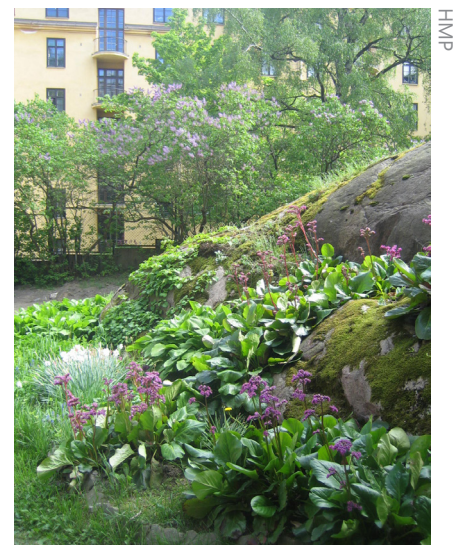
OHJE

Töölön pihat ja etupuutarhat ovat luonteeltaan puutarhamaisia. Jopa muotopuutarha-aiheita leikattuine puineen ja pensaineen esiintyy. Taka-Töölön avokortteleissa istutetun puutarhakasvillisuuden seassa on vanhaa säilynyttä metsäpuustoa sekä 1950-luvulle tyypillistä kasvi- ja puulajistoa. Istutuksissa tulee edelleen käyttää 1900-luvun alulle tyypillistä kasvilajistoa ja puita uusittaessa pihojen alkuperäinen puulajisto tulee säilyttää.

Tarkempaa tietoa ajan kasvilajeista saa Helsingin kaupunkikasviopasta.

Jalot ja puolijalot lehtipuut ovat leimaa antavia erityisesti Etu-Töölön pihoilla. Taka-Töölön avokortteleista löytyy myös kotimaisia metsäpuita. Yksittäiselläänkin puulla on korttelipihaalla hyvin suuri merkitys, eikä pihapuiden määrää pidä perusteettomasti vähentää.

Etu-Töölön kallioisilla tonteilla ja sisäpihoilla, joista ei löydy alkuperäisiä suunnitelmia, istutukset ovat usein luonnonmukaisempia. Kasvilajisto Töölössä on kuitenkin varsin yhtenäinen, esimerkiksi erilaisia syreeniä on paljon.

Pihavalaistus

OHJE

Pihavalaistus tulee toteuttaa ensisijaisesti rakennuksen seiiniin, tukimuureihin ja vastaaviin kiinteisiin rakenteisiin kiinnitetyillä arkkitehtuuriin sopivilla valaisimilla ja valaistusratkaisuilla erillisten pylväsvalaisinten tai pollareiden sijasta.

Valaistuksen tulee olla tarkoituksenmukaista eikä pihoja pidä ylivalaista. Valaistus ei myöskään saa aiheuttaa sivuhäikäisyä eikä häikäisyä asuntoihin vaan sen tulee suuntautua kohti maata.

Valaistuksen perusratkaisun, valon värin ja valotehon tulisi koko korttelissa olla yhtenäinen

Töölön rakennusten alkuperäiseen arkkitehtuuriin ovat kuuluneet mm. seiiniin kiinnitetyt varrelliset valaisimet sekä sisäänkäyntikatosten piiloasennetut valaisimet, joilla on valaistu rakennuksen lähiympäristön tärkeimmät kulkureitit. Pihan muiden alueiden alkuperäisestä valaistuksesta on hyvin vähän tietoa. Laajempien yhtenäisten korttelipihojen istutusalueilla esiintyy vähäisessä määrin maltillisen korkuisia pylväsvalaisimia, jotka lienevät peräisin muutaman kymmenen vuoden takaa. Viimeaikaisissa kunnostuskohteissa valaistus on usein hoidettu pollareilla enemmän tai vähemmän onnistuneesti.

Pihavalaistuksen suunnittelu vaatii sekä arkkitehtuurin että valaistussuunnittelun osaamista. Mikäli valaistuksen määrää on tarpeen pihalla lisätä, se tulee ensisijaisesti toteuttaa rakennuksen seiiniin, tukimuureihin ja muihin kiinteisiin rakenteisiin kiinnitettävillä sekä sisäänkäyntien yläpuolelle ja porttikäytäviin asennet-

tavilla valaisimilla. Valaisimia voidaan luontevasti kiinnittää myös mahdollisiin jätesuojiin ja katoksiin. Valaisimen mallin ja valaistusratkaisun tulee aina olla rakennuksen arkkitehtuuriin sopiva.

Ellei kiinteisiin rakenteisiin asennettava valaistus yksinään riitä, tulee lisävalaistus toteuttaa harkitusti alaspäin valaisevilla pihavalaisimilla, jotka sijoitetaan vain tarkoituksenmukaisiin paikkoihin kulkureiteille ja oleskelupaikoille. Pihojen yleisvalaiseminen ei ole tarpeellista. Erillisten pihavalaisinten on oltava malliltaan sellaisia, joista ei aiheudu kiusallista sivuhäikäisyä tai häikäisyä asuntojen ikkunoihin. Valaisinten värin tulee sopia yhteen muiden pihakalusteiden sekä rakennuksen kanssa ja itse valaisimen tulisi olla mahdollisimman eleetön. Saman korttelin eri piholla tulee pyrkiä saman tyyppiseen valaistuksen perusratkaisuun tontin rajoista riippumatta. Myös valaistuksen valotehon ja värisävyn tulisi rajoista riippumatta olla yhtenäinen.

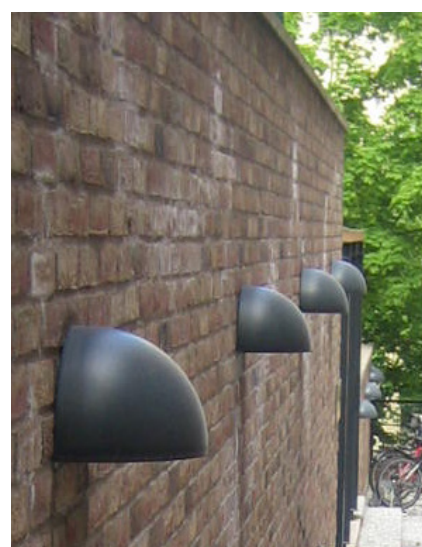
POR

Alkuperäinen paikalle suunniteltu valaisin. Minervankatu 6.

HMP

Uudempi julkisivuun kiinnitetty pihavalaisin. Pihavalaistuksen parantamisen tarve on hyvä arvioida myös julkisivukorjauksen yhteydessä, jolloin sähkövetojen tekeminen on helpompaa.

HMP

Uusia tukimuriin kiinnitettyjä pihavalaisimia.

Hulevedet

Monilla tonteilla hulevesien johtaminen on ratkaistu asfaltoimalla valtaosa pihasta tai jopa koko piha ja johtamalla sekä kattovedet että pihalle kertyvät sade- ja sulamisvedet suoraan hulevesikaivoihin. Pihojen laajamittainen asfaltointi vähentää ympäristön viihtyisyyttä, heikentää pihakasvien juuristo-olosuhteita ja nostaa aurinkoisella säällä sisäpihojen lämpötilaa tarpeettomasti. Sateella asfaltointi myös lisää äkillisesti viemäriverkostoon virtaavan huleveden määrää. Tämä on erityisen ongelmallista, sillä valtaosassa Töölöä tonttien hulevedet joudutaan johtamaan kaupungin sekavesiviemäriin erillisen hulevesiviemäristön puuttuessa. Sekavesiviemäriin ylikuormittuminen puolestaan aiheuttaa ongelmia jätevesien käsittelyssä.

Pihoja kunnostettaessa tulee hulevesien johtamistapaan kiinnittää erityistä huomiota. Hulevesien johtamista ei koskaan pidä ratkaista pihasuunnittelusta irrallisena osana. Myös totuttu tapa johtaa vedet pikaisesti pois tontilta on syytä hylätä, sillä sekä Helsingin rakennusjärjestys että uudistunut maankäyttö- ja rakennuslaki ohjaavat ensisijaisena ratkaisuna hyödyntämään hulevesiä niiden syntypaikalla. Vesien pois johtaminen on vasta viimeinen vaihtoehto. Hulevesien aiempaa suurempi hyödyntäminen on mahdollista silloinkin, kun tontilla on jo olemassa hulevesiviemäri kaivoineen. Tällöin tavoitteen tulee olla se, että kaivoihin johtuvan veden määrää pyritään eri keinoin vähentämään.

Töölön kallioisesta maaperästä ja tonttien välisistä tasoeroista johtuen laajamittainen hulevesien imeyttäminen on usein mahdotonta. Vesien viivyttäminen pihalla ennen poisjohtamista on sen sijaan useinkin mahdollista. Erilaisten painanteiden ja pienten kosteikkojen avulla erityisesti kattovesien viivyttämi-

OHJE

Tontilta pois johdettavien hulevesien määrää on pihakunnostuksen yhteydessä pyrittävä vähentämään. Laajojen asfalttipintojen sijasta tulee suosia vettä läpäiseviä pintoja, kuten nurmikoita ja istutettuja alueita, sorapinnoitteita ja läpäiseviä kiveyksiä. Vesiä voidaan viivyttää myös piharakennelmiin tehtävien viherkattojen avulla.

sestä voi luoda pihalle uuden ympäristöä rikastavan aiheen. Käyttämällä läpäiseviä pintamateriaaleja kuten soraa, kivituhkaa tai esimerkiksi nurmisaumattuja luonno-kiveyksiä asfaltin sijasta tai vähentämällä asfaltin määrää kasvillisuuden hyväksi, voidaan pois johdettavien hulevesien määrää vähentää. Myös jätesuojiin ja pihavarastoihin rakennettavat viherkatot voivat toimia osana hulevesien viivytysratkaisua. Tarvittaessa voidaan käyttää apuna myös maanalaisia viivytysratkaisuja.

Hulevesien uudenlainen johtamistapa pihalla edellyttää aina ammattitaitoista suunnittelua. Imeyttämisen mahdollisuus on selvitettävä pohjatutkimuksella, eikä imeyttämisellä saa aiheuttaa haittaa rakennuksille. Tonttien suuret tasoerot sekä maanpinnan alla vaihtelevalla syvyydellä sijaitseva kallio halkeamiseen ovat erityshaaste, jonka vuoksi imeyttäminen ei pidä ryhtyä puutteellisiin selvityksiin. Monilla tonteilla ei pihakunnostuksen yhteydessä ole mahdollisuuksia perusteellisiin hulevesien käsittelytavan muutoksiin, mutta kaikissa hankkeissa tontilta pois johdettavan huleveden määrää on pyrittävä vähentämään.

HMP

Yksinkertaisin ja edullisin tapa varmistaa hulevesien oikea virtaussuunta asfalttipihalla on oikeanlaisiin kallistuksiin yhdistetty lautapainanne.

HMP

Hulevesien johtamiseen liittyvät ratkaisut tulee toteuttaa osana pihan pintamateriaalien, rakenteiden ja tilankäytön suunnittelua. Pieni yksityiskohta Topeliuksenkadun, Eino Leinin kadun, Töölönkadun ja Sibeliuksenkadun rajaamasta korttelista

WV

Yhteystiedot

Rakennusvalvontavirasto
PL 2300,
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
Puhelin: 09 310 2611
Internet: www.rakvv.hel.fi

Lisätietoja

Rakennusvalvontavirasto, puh: *09 310 2611
Siltasaarencatu 13
-Rakentamisen neuvonta, ohjaus ja luvat
-Ohjeet

Kaupunkisuunnitteluvirasto, puh: *09 310 1673
Kansakoulukatu 3
-Asemakaavat

Rakennusvirasto, puh: *09 310 39000
Elimäenkatu 5
-Puistot ja katualueet

Kaupunginmuseo, puh: *09 310 1041
Sofiankatu 4
-Korjausrakentamisen opastus, kulttuurihistorialliset arvot

Lähteet ja kirjallisuutta

Etu-Töölön korjaustapaohjeet. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto ja rakennusvalvontavirasto, 2010.

Lindh, Tommi. Töölöläisfunktionalismin neljä vaihetta. TKK Arkkitehtiosasto. Espoo, 2002.

Helminen, Martti. Töölön kaava 100 vuotta.

Ilonen, Juha. Toinen Helsinki – kortteleiden kääntöpuolen arkkitehtuuri. Rakennustieto Oy. Tammer-Paino Oy. Tampere, 1996.

Mansikka, Mikko. Pihoja ihmisille - kivikorttelien vihreät keitaat. Multikustannus. Helsinki 2006.

Helsingin kaupunkikasviopas. Helsingin rakennusviraston julkaisu 2010:12/Katu- ja puisto-osasto.

Hortus Fennicus - Suomen puutarhataide. Viherympäristöliitto ry, julkaisu nro 17. Puutarhataiteen seura, julkaisu nro 1. 2001.